

Education of a sense of duty in children 6-7 years old

Dilnura TASHTEMIROVA¹

Jizzakh State Pedagogical Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021
Received in revised form
28 March 2022
Accepted 20 April 2022
Available online
15 May 2022

Keywords:

sense of duty,
moral development,
activity,
methods of upbringing,
etiquette,
positive example.

ABSTRACT

This article discusses the forms and methods of fostering a sense of duty in children of preschool age that should be appropriate to the characteristics of children of this age and take into account the most recent level of moral development. Didactic games, which take into account the age and psychological characteristics of children, are also important in cultivating a sense of duty in preschool children, forming the basis of the spiritual development of the individual.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss4/S-pp97-100>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

6-7 yoshdagi bolalarda burch hissini tarbiyalash

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

burch hissi,
axloqiy rivojlanish,
faoliyat,
tarbiya usullari,
odob,
ijobiy namuna.

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda burch hissini tarbiyalashning shakl va usullari bu yoshdagi bolalarning xususiyatlariga mos kelishi va eng yaqin vaqtdagi axloqiy rivojlanish darajasini ko'zda tutish kerakligi yoritilgan. Shuningdek, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda burch hissini tarbiyalash, shaxs ma'naviy barkamolligining asosini tashkil etib, bunda bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda tashkil etiluvchi didaktik o'yinlar muhim ahamiyat kasb etadi.

¹ Teacher of the Department of Methods of Preschool Education Jizzakh State Pedagogical Institute

Воспитание чувства долга у детей 6-7 лет

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

чувство долга,
нравственное развитие,
деятельность,
методы воспитания,
этикет,
положительный пример.

В данной статье рассматриваются формы и методы воспитания чувства долга у детей дошкольного возраста, которые должны соответствовать особенностям детей этого возраста и учитывать самый последний уровень нравственного развития. Дидактические игры, учитывающие возрастные и психологические особенности детей, имеют также важное значение в воспитании у дошкольников чувства долга, составляющего основу духовного развития личности.

Yosh avlodni tarbiyalash, ularda yuksak insoniy fazilatlarini shakllantirish va kamolga yetkazish muammolari doimo davlatimiz diqqat markazida turadi. Ma'naviy boylikni, axloqiy poklikni va jismoniy mukammallikni mujassamlashtirgan, har tomonlama kamol topgan, ijtimoiy jihatdan faol shaxsni shakllantirish borasidagi ishlar sobitqadamlik bilan olib borilmoqda. Yosh avlodni tarbiyalash – g'oyat murakkab jarayon, shunday ekan, yosh avlod tarbiyasiga diqqat-e'tibor qaratishimiz kerak. Axloqiy me'yorlarning hayotiy ko'rinishi, amaliy ifodasi kishilarning o'zaro munosabatlarida aks etadi. Chinakam insoniy fazilatlariga ega bo'lgan yoshlarni tarbiyalash har bir tarbiyachining asosiy vazifasidir. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda burch hissini tarbiyalashning shakl va usullari bu yoshdagi bolalarning xususiyatlariga mos kelishi va eng yaqin vaqtdagi axloqiy rivojlanish darajasini ko'zda tutish kerak. Masalan, agar to'rt yoshga qadam qo'ygan bolalar o'z tengdoshlariga, asosan, tarbiyachining maslahati, ko'rsatmasi ta'sirida baholi qudrat yordam ko'rsatsalar, besh yoshga to'layotganida bunday yordamni o'z xohishlari bilan ko'rsatishlari lozim. Burch hissini tarbiyalash usullarini shartli ravishda guruhlariga ajratish mumkin. Usullarning birinchi guruhiga bolalarda ijtimoiy burch hissini amaliy tajribasini vujudga keltirishni kiritamiz. Masalan, akaning uka oldidagi, onaning farzand oldidagi, farzandning ota-ona oldidagi burchini ham biz tarbiyalanuvchilarga misol tariqasida aytishimiz mumkin.

Usullarning birinchi guruhiga, shuningdek, burch hissi faoliyatini tashkil etishning usuli ham kiradiki, bu faoliyat maktabgacha ta'lim yoshida, ayniqsa, ijtimoiy foydali xususiyat kasb etadi. Birinchi navbatda, bu bolalarning birgalikdagi jamoaviy mehnatidir. Bolalar o'yinini, ayniqsa, rollarga bo'lib o'ynaydigan o'yin haqida ham shunday deyish mumkin. Usullarning ikkinchi guruhi maktabgacha yoshdagi bolalarda burchni his qilish haqidagi tasavvurlar, mulohazalar, baholarni shakllantirishga qaratilgan. Pedagogik jarayonda ijobiy namunaga tayanish keng qo'llaniladi. Tarbiyachi bolalarning kundalik hayotdagi burchlarini tarbiyalashga rahbarlik qilar ekan, shu usuldan foydalanadi. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning psixologik xususiyatlari burchga ma'suliyatlilik hissini uyg'otish uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar juda zehniligi, o'rgatishga oson berilishlari bilan ajralib turadi. Bu esa ular nerv sistemasining plastikligi uning atrof-muhitdan keladigan ta'sirlarga faol javob berishi bilan bog'langan. Biroq hayot tajribasining cheklanganligi hissiyotga beriluvchanligi maktabgacha ta'lim yoshidagi bolaning idrok etadigan narsaga yetarli darajada to'g'ri baho bermaslik tufayli, ko'pincha, yaxshi narsani yomondan ajratish xatti-harakatining to'g'ri yo'lini belgilashi qiyin bo'ladi. Shuning uchun, birinchidan, bolaga yaqin bo'lgan kishilar ularga namuna

bo'lishlari kerak. Hissiyotni, eng avvalo, burch hissini va tuyg'ularini bolalarning tasavvurini sistemali suratda o'stirmay bilim doirasini boyitmay, biror hodisa yoki voqeaga to'g'ri munosabat paydo qilmay turib tarbiyalab bo'lmaydi. Bolalarning birgalikdagi faoliyati, ayniqsa, o'yin, navbatchilik qilish, mashg'ulotlarga jamoa bo'lib kirishishlari eng qulay sharoit hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning hissiyoti bir-biridan beqarorligi va yuzakiligi bilan farq qiladi. Ularda hissiyot tez yo'qoladi va tez paydo bo'ladi. Shuning uchun bolada burchlarni tarbiyachi tomonidan mashg'ulotlarda, o'yinlarda tez-tez takrorlab borishi shart. Tarbiyachi bolalar bilan olib boradigan kundalik ishida har bir bolaning temperamentini hisobga olishi zarur. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar hissiyotining katta yoshdagi bolalar hissiyotidan farqi shundaki, ular, ko'pincha, xarakterda namoyon bo'ladi. Tetiklik, quvnoqlikni his etib bolalar shovqin ko'taradilar, turli harakatlar qiladilar, xona bo'ylab harakatlanadilar. Bunday harakat qo'zg'aluvchanligidan so'ng tinchlanish ancha murakkab bo'lib qoladi. Shu o'rinda biror tinchroq mashg'ulotni tarbiyachi tomonidan tanlanishi va uni bolalarga taqdim etishi bolalarning tinchlanishiga olib keladi. Ba'zida bolaning bor kuchi bilan biror yumushga intilishi katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Pedagog bola faqat bir tekis va to'g'ri rivojlanmasligini nazoratda tutishi zarur. Bu juda murakkab va qarama-qarshi jarayondir. Bola faqat ijobiy xislatlar bilan rivojlanmay, baribir unda salbiy xislatlar namoyon bo'ladi. Har bir tarbiyalanuvchining faoliyatini, har bir bolaning individual xususiyatlariga muvofiq holda tashkil etib, pedagog uning muhit bilan faol muomalada bo'lishi uchun barcha choralarni qo'llaydi. Muomala qilish jarayonida bola shaxsi, xususan, uning xarakteri tarbiyalanadi. Pedagogning bu oliyjanob mehnati jamiyatimiz uchun eng qimmatli bo'lgan yangi kishini tarbiyalab yetishtiradi. Bola boshqalarga yon bosadigan va unga yon bosishadigan, u peshqadam bo'ladigan va ikkinchi darajali rollarni bajaradigan rang-barang munosabatlarga kirishishi muhimdir. Uning panohiga va himoyasiga muhtoj bo'ladigan va unga panoh bo'ladigan va uni himoya qiladiganlar bilan muloqot hissi bola tengdoshlari bilan muloqot tufayli jamoa fikri bilan hisoblashishi muhimdir. Bolalarda yoshlikdan o'zidan kichkina bo'lgan ukasini, singlisini himoya qilib, o'zlarida kimnidir himoya qilish hissi paydo bo'ladi. O'g'il bolalarda qizlarga nisbatan akalik burchi, akalik hissi, ota-onaga bo'lgan hurmat farzandlik hissi maktabgacha tayyorlov yoshidanoq paydo bo'la boshlaydi. Tarbiyachi ham, o'z navbatida, bu hisni bolada to'g'ri va mustahkam tarkib toptirib borishi kerak. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda burch hissini tarbiyalash uzoq muddatli, uzluksiz pedagogik jarayon natijasida vujudga keladigan axloqiy me'yorlardan hisoblanadi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarda burch hissini tarbiyalashga xizmat qiluvchi yangi didaktik ishlanmalar, shuningdek, pedagogik texnologiyalarga asoslangan noan'anaviy o'yinlarni tashkil etishga oid ilmiy-metodik tavsiyalarga kuchli ehtiyoj sezilmoqda. Bu esa maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda tarbiyalashda pedagogik texnologiyalarning didaktik imkoniyatlarini noan'anaviy o'yinlar va mashg'ulotlarni tashkil etishning shakl va metodlarini aniqlash va muayyan tizimni ishlab chiqishni talab etadi. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda burch hissini tarbiyalash uchun quyidagi faoliyatlarning natijasi zamin yaratadi: – bolalarda o'z ustida mustaqil ishlash ko'nikmalarining rivojlanishiga; – ijodiy faollik, tashabbuskorlik, jamoa bilan ishlash, muloqotchanlik sifatlarining shakllanishiga; – maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda o'z-o'zini nazorat qilish va rivojlantirish imkoniyatlariga e'tibor qaratilishi muhim.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda burch hissini tarbiyalash, shaxs ma'naviy barkamolligining asosini tashkil etib, bunda bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda tashkil etiluvchi didaktik o'yinlar muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. M. Rasulova, D. Abdullaeva, S.Oxunjonova, "Bolalarni maktabga psixologik tayyorgarligi" – T., 2014-yil. P.Yusupova. "Maktabgacha tarbiya pedagogikasi" "O'qituvchi" – T., 2017-y.
2. Usmanova Maxfuza. Bolalarda muloqot ko'nikmalarini shakllantirish. Maktabgacha ta'lim jurnali, (Preschool education journal). (2021). Retrieved from <https://matinfo.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/3973>.
3. Usmanova Maxfuza. Oilada bolaning kun tartibini to'g'ri tashkil qilish. Maktabgacha ta'lim jurnali, 1(1). (2021). Retrieved from <https://presedu.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/2712>.
4. Usmanova Maxfuza. 5-6 yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalashda oilaviy marosimlarning o'rni. Maktabgacha ta'lim jurnali (2021), 3(Preschool education journal). Retrieved from <https://presedu.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/3873>.
5. Toshtemirova D. (2021). Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'limni tashkil etishning mazmun mohiyati. Мактабгача таълим журнали.
6. Toshtemirova D. (2022). Tarbiyachining maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim tarbiyaviy ishlarni tashkil etishdagi o'rni. Мактабгача таълим журнали, 1(Preschool education journal).
7. Toshtemirova D. (2022). Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantiruvchi o'yin turlarining xususiyatlari. Мактабгача таълим журнали, 1 (Preschool education journal).
8. Toshtemirova D. (2021). МТТ va oila hamkorligida bolalarni milliylik ruhida tarbiyalash. Мактабгача таълим журнали, 3(Preschool education journal).
9. Toshtemirova D.S.Q. (2021). Bolalar nutqini rivojlantirishning o'yin faoliyatidan foydalanishning asosiy xususiyatlari. Academic research in educational sciences, 2(11), 1068-1073.
10. Toshtemirova D.S.Q. (2021). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mashgulot ta'lim berishning asosiy shakli sifatida. Academic research in educational sciences, 2(10), 922-926.
11. Toshtemirova D. (2022). Bolalarni jismoniy rivojlantirishda ta'lim markazlaridan foydalanish. Мактабгача таълим журнали, 1(Preschool education journal).
12. Toshtemirova D. (2022). Oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish tamoyillari. Мактабгача таълим журнали, 1(Preschool education journal).